

МОВОЗНАВСТВО

УДК: 81'73.6'276.6:616.8 DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fpl.2024.137.4482>

ЕТИМОЛОГІЯ ТЕРМІНІВ ЯК ЧАСТИНИ ФАХОВОЇ МОВИ НЕЙРОНАУКИ У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРАЦЬ Д. ІГЛМАНА)

Анна Виклюк

*Буковинський державний медичний університет,
вул. Театральна, 2, м. Чернівці, Україна, 58000
vykliuk.anna@bsmu.edu.ua*

У статті розглянуто особливості походження термінів фахової мови нейронауки. Актуальність дослідження зумовлена важливістю нейронауки і, відповідно, її фахової мови для покращення якості життя людини. Предметом дослідження є англійська фахова мова нейронауки, а об'єктом – походження однокомпонентних термінів англійської фахової мови нейронауки. Терміни були обрані методом суцільної вибірки з матеріалу та проаналізовані за допомогою етимологічних словників. Було виявлено, що більша частина однокомпонентних термінів нейронауки була утворена за допомогою грецьких терміноелементів чи походить напряму з грецької мови. Менше термінів утворені з латинських і грецьких терміноелементів. Невелика частка термінів має інше походження, здебільшого з прагерманської мови. Найменшу частку становлять терміни суто латинського походження, які були запозичені безпосередньо з латинської. Вважаємо дослідження важливим для розкриття повної та детальної картини англійської фахової мови нейронауки та фахової мови медицини загалом.

Ключові слова: фахова мова, професійна субмова, іноземна мова за професійним спрямуванням, термінологія, термін, етимологія термінів.

Вступ. Фахова мова, а також термінологія, – це явища, що досліджувалися багатьма вченими задля підвищення ефективності комунікації у галузях науки та культури ще з минулого сторіччя. Першими виокремили та окреслили поняття та структуру фахової мови німецькі вчені Л. Гоффман та Г. Кальверкемпер. Німецькомовні дослідження вплинули зокрема і на дослідження українських мовознавців, які вже згодом розвивали дослідження фахової мови з огляду на особливості її структури та перекладу. Англословні ж науковці досліджували фахову мову з метою ефективного її опанування, додаючи у свої дослідження особливості навчання такої мови. З огляду на те, що фахова комунікація забезпечує ефективну співпрацю працівників та науковців різних галузей, дослідження у цій сфері є важливими і впливають на розвиток інших сфер людської діяльності. Наразі однією з найважливіших таких сфер є медицина та зокрема її галузь нейронаука, основною метою якої є дослідження роботи нервової

системи задля покращення якості життя людини. Зважаючи на ключову роль нейронауки у житті сучасної людини, дослідження фахової мови цієї галузі є актуальними та своєчасними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У німецькій та вітчизняній лінгвістиці фахова мова досліджувалася з огляду на її структуру [16, 2]. Фаховою мовою називають зібрання одиниць різного рівня мови задля забезпечення ефективної комунікації спеціалістів різних сфер [15, с. 53]. Л. Гоффман та Г. Кальверкемпер відокремили поняття фахової мови від термінології, яка з тих пір стала розглядатися як частина фахової мови [16, с. 48]. Терміни є частиною фахової мови, функціонування якої вони і забезпечують [1, с. 4]. Українські лінгвісти, такі як Т. Кияк, І. Барнич, І. Дулепа, О. Камінська, слідуючи прикладу німецьких лінгвістів, розрізняли термінологію й фахову мову, а також відзначали роль фахової мови безпосередньо для перекладу [2]. Водночас англомовні науковці досліджували структуру фахової мови [20] та класифікували її [12] здебільшого для того, щоб зрозуміти як ефективніше вчити та навчатися фахової мови.

Поняття терміна також розглядалося у роботі багатьох мовознавців. За О. Селівановою термін – це “слово чи сполука, що позначає спеціальне поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, у конкретній галузі знань чи людської діяльності” [5, с. 617]. Е. Скороходько надає подібне визначення, зазначаючи, що термін це – “слово чи усталене словосполучення, яке виражає спеціальне поняття науки, техніки або іншої галузі людської діяльності, яка розкриває ті ознаки цього поняття, що є релевантними саме для цієї галузі”. [6, с. 6]. Відтак, узагальнююемо, що термін розглядається як одиниця лексичного рівня і його роль визначається через його використання для спілкування людей у певній професійній чи науковій галузі. Щодо характеристик термінів, то такі дослідники, як Р. Стацюк, О. Селіванова мають спільну думку у тому, що терміни характеризуються точністю, дефінітивністю (тобто термін є однозначним), системністю, номінативністю (тобто він щось називає) та стилістичною нейтральністю. Терміни є динамічні елементи, що функціонують в живій мові, постійно піддаються змінам і здатні до деривації [8, с. 115; 5, с. 617]. Терміни мотивовані [8, с. 115], а також жорстко конвенційні, конкретні та моносемічні, відповідні до норм мови, інваріативні (не мають варіантів і синонімів) та високоінформативні [6, с. 617].

Медична термінологія також викликає інтерес у вітчизняних мовознавців, які здебільшого досліджують структуру цих термінологічних одиниць. Відтак, В. Левченко та Р.-Ю. Перхач описали класифікацію медичних термінів і перелічили афікси, що сприяли термінотворенню нових одиниць в українській термінології [4, с. 117]. Увагу також приділяли різним шляхам перекладу англомовних термінів українською мовою [7] та функціональному аспекту термінології [9]. Медичні терміни, як зазначає А. Косенко, відрізняються різноманітністю, а медична терміносистема поділяється на такі підсистеми: (1) анатомічну та гістологічну номенклатуру, (2) комплекс патолого-анатомічної, патолого-фізіологічної та клінічної терміносистеми та (3) підсистему фармацевтичної термінології [3, с. 68].

Бачимо, що у дослідженнях термінології, терміносистем та фахової мови (або професійної субмови) фахова мова нейронауки не вивчалася ґрунтовно в аспекті виокремлення термінологічних одиниць та їхньому функціонуванню у медичному дискурсі.

Методологія дослідження. У статті методом суцільної вибірки було обрано 100 однокомпонентних термінів фахової мови нейронауки. Вивчення етимології та значення термінів здійснювалося за допомогою словників Etymonline [18], Merriam Webster [17], Oxford English Dictionary [19] та з інформаційного ресурсу Encyclopedia Britannica [11]. Вибір словників зумовлений наявністю у них найбільшої кількості достовірної та перевіреної інформації, пов'язаної з етимологією слів. Терміни були обрані з науково-популярних книг “Livewired” [14] та “Incognito” [13], написаних професором, нейронауковцем Девідом Іглманом. Вибір науково-популярної літератури для зібрання матеріалу дослідження обґрунтований тим, що така література орієнтована здебільшого на ширше коло читачів. Тому наявні там терміни є широкою та різноманітною вибіркою з найбільш уживаних і зрозумілих звичайному читачеві термінів.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. Окремого визначення терміна “нейронаука” немає у медичних словниках. Однак цей термін все ж вживається у загальноновживаній мові та фаховій мові медицини як сукупності галузей науки, що мають справу з анатомією, фізіологією, біохімією або молекулярною біологією нервів та нервової тканини, особливо з метою дослідження поведінки та навчання [18]. Найбільш суттєвим підтвердженням вживання цього терміна у такому значенні в професійній науковій спільноті є існування наукового журналу Journal of Neuroscience, який випускається всесвітньою організацією Society of Neuroscience, заснованою в 1969 році. Під фаховою мовою нейронауки розуміємо сукупність лексичних одиниць різного рівня, що застосовуються для ефективної комунікації студентів та науковців, які проводять дослідження у сфері нейронауки, а також медичних працівників, що працюють у цій сфері (неврологів та невропатологів). З огляду на таке тлумачення фахової мови нейронауки в цій статті терміни обиратимуться за критерієм їхніх позначень певних органів, захворювань чи аномалій, процедур, способів лікування та спеціалістів у галузі нейронауки.

Оскільки нейронаука тісно пов'язана з медициною і навіть представлена в таких медичних галузях як неврологія та невропатія, то й етимологія термінів загальної медицини і нейронауки, припускаємо, спільна. Більша частина медичних термінів в англійській мові походить з грецької мови, адже саме в Греції були зроблені основні медичні відкриття античності [10, с. 1]. Грецькі терміни прийшли в англійську мову через латинську, при чому грецькі слова вже були адаптовані за допомогою латиниці [там само, с. 2], що потрібно враховувати при описанні етимології цих термінів. Багато інших медичних термінів пізніше прийшли з латинської мови. При описі етимології термінів будуть згадані першоджерела: якщо терміноелементи, що утворюють певний термін, спочатку з'явилися в грецькій, а потім вже в латинській, то походження в них буде зазначено як грецьке.

У результаті застосування методу суцільної вибірки було виявлено терміни, що стосуються нейронауки, а саме структури нервової системи, її хімічних та інших

процесів, функцій та хвороб. Вибірка показала, що є багато термінів, які починаються на словотвірний елемент *neur-*. Цей терміноелемент походить від грецьких слів *neural* та *neuron*, що в давнину означали “сухожилля, тятива, струна”. Ці слова походять від протоіндоевропейського *neuro-* (сухожилля). Також вищезгадане грецьке *neuron* (“тятива, сухожилля”) було запозичене як термін для нейронауки на позначення клітини нервової системи у 1891 році і стало основою для терміна *nerve* (“нерв”). Останній утворився від суфікса *neur-*, але пройшов довший шлях через латинську мову, де *neur-* було замінене на *nerv-*, утворивши слово *nervus* з тим самим значенням, що й свого часу *neuron* у грецькій.

Відтак вищезазначений терміноелемент утворює багато лексики, пов’язаної з нейронаукою, серед яких є терміни як грецького, так і грецько-латинського походження. Прикладом є термін *neuroimaging*, походження якого греко-латинське, оскільки терміноелемент *imaging* походить зі слова *image*, яке своєю чергою має коріння в латинській мові від слова *imitari* (“копіювати”). Термін *neuroscience* утворився в англійській мові нещодавно і був уперше використаний у 1960-х роках. Терміноелемент *science* походить від латинського слова *scientia* (“знання”), виникнення якого своєю чергою є нечітким, а ймовірні попередники цього слова можна знайти в грецькій, готській та протоіндоевропейській мовах. Термін *neuromodulator* (модулятор нервової системи) має греко-латинське походження, де другий елемент цього терміна – *modulator* – походить від лат. *modulus* – “маленька міра/захід” (зменшувальне від *modus* “міра, захід”). Іншими прикладами таких термінів, що були знайдені у матеріалі дослідження, є *neuroscientist* (*neuro-*; *scientia-*; *-ist* (див. нижче)), *neurotransmitter* (*neuro-*; *trans-* лат. “поза межами”; *mittere* лат. “посилати, відправити”), *neuromodulation* та *neurotransmission*. Матеріал дослідження представлений термінами греко-латинського походження, однак є один термін, вартий уваги, адже він має греко-французьке походження. Це слово *neurodevelopment*, яке походить *development* зі старо-французької (*desveloper*).

Neurologist має в своєму складі вищезгаданий словотвірний елемент, а також *log* від слова *logia* (грец. “знання”) та суфікс *-ist*, що має грецьке походження (від суфікса *-istes*) і означає виконавця дії. Термін *neurosurgeon* (“нейрохірург”) утворений грецькими терміноелементами (вищезгаданим *neuro-* та *kheirourgos*, що з грецької означає “зроблений рукою”); він почав вживатися на початку ХХ століття. Повністю грецьке походження має і термін *neuroplasticity* (нейропластичність), де до терміноелемента *neuro-* додано слово *plasticity* (пластичність), що утворилось від прикметника *plastic* (“пластичний”), який своєю чергою походить від грецького слова *plasticos* (“такий, котрому можна надавати форму”). Повністю з терміноелементів грецького походження складається і термін *neuroprosthetics*, де до терміноелементу *neur-* додається *prosthetics* (“протезування”), яке походить від грецького дієслова *prostithenai* (“прикладати, додавати”). Ще одним терміном з терміноелементами грецького походження є *neuroanatomist* (“нейроанатом”). Саме слово *anatomist* (“анатом”) утворилося від слова *anatomy* (“анатомія”), що позначає науку про структуру тіла людини, тварини чи рослини з додаванням вищезгаданого суфікса *-ist*. А *anatomy* – це запозичення від грецького слова *anatomiā*, що означає дослівно “розтин”, адже раніше будову тіла будь-якої живої істоти вивчали саме методом розтину. Останній однокомпонентний термін

з терміноелементом *neur-* – це *neurogenesis*, і його елементи теж походять з грецької. *Genesis* в англійській мові – це запозичення грецького слова *genesis* (“походження”), яке має корінь *gene-* (“породжувати”) в праїндоевропейській мові. Інші приклади термінів повністю грецького походження, які мають у своєму складі терміноелемент *neuro-*: *neurosurgery*, *neuralgia* (*neuro-* + *algia* – з грец. “біль”), *neurology*, *neurobiologist*, *neurobiology* (*neuro-* + *bio-* з грец. “життя”; + *logia* – з грец. “наука”), *neurodemocracy* (*neuro-* + грец. *dēmokratia*), *neurophysiologist* (*neuro-* + *physios* – з грец. “природа” + *log* + *ist*), *neuropsychologist* (*neuro-* + *psycho-* з грец. “душа” + *log* + *ist*), *neuroanatomy*, *neuroethicist* (*neuro-* + грец. *ēthos* “звичай” + *ist*), *neurite* (*neur* + грец. *itis* “запалення”), *neuroethics*, *neurotrophin* (*neuro* + грец. *trophē* “живлення, їжа”).

Окрім вищезгаданого елемента *neuro-*, деякі інші терміни, що позначають структуру нервової системи та процедури, пов’язані з компонентами цієї структури, теж походять з грецької та латинської мов. Зокрема, *hemisphere* (загальнонауковий термін, що означає “півкуля”, а в нейронауці – “півкуля головного мозку”) походить від грецького *hēmispairion*, який складається з двох терміноелементів – *hēmi* (половина) та *sphaira* (сфера). Від попереднього терміна утворився також і термін *hemispherectomy*, де елемент *ectomy* був запозичений через латинську з грецького терміноелементу *-ektomia* (“вирізання”). Ці терміни були утворені способом деривації, адже до основного терміноелементу *sphere* було додано необхідні суфікси та префікси. Термін *dendrite*, що позначає будь-який з відростків, які проводять електричні імпульси до тіла нейрона, походить від грецького слова *dendron* – “дерево”. Термін *synapse* (“синапс”), який позначає місце з’єднання нервових клітин, походить від грецького слова *synapsis*, що означає “сполучення”. Ще один компонент нервової системи, а точніше, структура, що знаходиться в задній частині кори головного мозку – *hippocampus* (“гіпокамп”) – має грецьке походження, від слова *hippokampos*. Лексема складається з таких елементів: *hippos* – “кінь”, *kampos* – “морське чудовисько”; раніше воно позначало міфічну тварину – гіпокампа – напівконя, напіврибу. Позначати структуру головного мозку слово стало у 1706 році, ймовірно, через віддалену подібність цієї структури до риби. Іншими термінами грецького походження, що позначають структуру нервової системи, при цьому не маючи терміноелементу *neur-* є: *thalamus* (грец. *thalamos* “кімната”), *hypothalamus* (*hypo-* грец. “менше” + *thalamus*), *amygdale* (грец. *amygdalē* “мигдаль”), *glia* (грец. *glia* “глина”), *axon* (грец. *axon* “вісь”), *ganglion* (грец. *ganglion* “пухлина під шкірою”, термін почав використовуватися в значенні “пучок нервів” у 1732 році [17]) та *gyrus* (грец. *gyros* “кільце”).

Терміни, які позначають складові нервової системи, походять виключно з латинської мови і в опрацьованому матеріалі нечисленні: маємо термін *pons* (“місток, який з’єднує дві півкулі головного мозку”), що є запозиченням ідентичного латинського слова *pons*, яке в загальному вжитку мало значення “міст”. Термін *cortex* походить з латинської мови, в якій він спершу означав просто кору дерева, а пізніше ним почали також позначати і кору головного мозку в англійській мові. Від вищезгаданого терміна потім утворився термін *neocortex*, що за допомогою префікса *neo-* (“новий”) грецького походження утворив термін, який позначає задню частину кори головного мозку. Іншими термінами латинського походження, що позначають структуру нервової системи

є: *fornix* (лат. *fornix* “арка”), *spine* (лат. *spina* “кістяк, опора”), *receptor* (від лат. *recipere* “тримати”) та *cerebellum* (лат. *cerebellum* “маленький мозок”). Латинське походження мають здебільшого і терміни, що пов’язані з назвою хімічних речовин, важливих для процесів нервової системи, а саме: *serotonin* (утворений з лат. *serum* “водяниста рідина” + *-ina* – суфікс, що утворює іменники в латинській), *glutamate* (від лат. *gluten* “клей” та латинського суфікса *atis/atum*), *vasopressin* (лат. *vas* “посудина” + лат. *premere* “тиснути”) та *dopamine*. Термін “*dopamine*” містить терміноелемент *amine*, який походить з латинського слова *ammonia* (“аміак”, слово походить з пізньої латинської) та суфікса *ine*, який позначає хімічні речовини і теж має латинське походження. Терміноелемент *dop* – це скорочення від назви *dioxyphenylalanine*, яка теж є латинського походження. Деякі терміни, які позначають компоненти нервової системи, мають греко-латинське походження, зокрема термін *photoreceptor*, де *photo-* є елементом грецького походження (від *phōs* “світло”), а *receptor* – латинського (від *recipere* “тримати, містити”). Схоже походження мають і терміни *connectome* (від лат. *conectere* “з’єднувати” + грец. *sōma* “тіло”), *interneuron* (лат. *inter* “між” + грец. *neuron*) та *acetylcholine* (*acetic-* від лат. *acetum* “оцет” + *yl* від грец. *hylē* “дерево, будівельний матеріал” + грец. *chol* “жовч” + *in* – від лат. *-ina*).

Оскільки терміни на позначення деяких органів в англійській мові виникли раніше, ніж виникла анатомія як наука в Греції, та раніше, ніж Британські острови зазнали впливу латинської мови, то деякі англійські назви органів мають інше походження, зокрема термін *brain* (“головний мозок”) має невизначене походження. Вже в староанглійській мові існувало слово *brægen* (“мозок”), яке походить від прагерманського *bragnan*, однак походження цього слова неточне, ймовірно воно теж має протоіндоевропейське коріння. Від слова *brain* утворений термін *brainstem* (“стовбур головного мозку”), в якому терміноелемент *stem* (“стовбур”) пройшов довгий шлях в англійській мові (середньоангл. – *stemme*, староангл. – *stemn*, *stefn*, що означало “стовбур дерева”) від прагерманського *stamniz* зі старосаксонської, старонімецької та інших мов. Назва іншої структурної одиниці головного мозку *midbrain* (“частина мозку, як відповідає за рух очей та бере участь в обробці аудіо-візуальної інформації” [11]) також утворена на основі староанглійських компонентів *mid-* та *brægen*, які, своєю чергою, походять від прагерманських *medja-* та *bragnan*.

Функції нервової системи та когнітивні процеси були здебільшого названі за допомогою слів латинського та прагерманського походження. У матеріалі дослідження було виявлено такі терміни латинського походження: *memory* (від лат. *memoria* “пам’ять”), *reasoning* (від лат. *rerī* “думати”), *perception* (від лат. *percipere* “отримати, зібрати”) та від латинського суфікса *-ionem*, *-io*, що утворює іменники, *sense* (від лат. *sensus* “відчуття”), *vision* (від лат. *visio* “об’єкт, який видно, погляд”), *taste* (від лат. *taxare* “оцінити”), *cognition* (від лат. *cognoscere* “ознайомитися, впізнати”), *recognition* (від лат. *re-* “знову” та *cognoscere* “ознайомитися, впізнати”), *attention* (від лат. *attentio* “увага”), *emotion* (від лат. *emovere* “хвилювати, рухати”), *motivation* (від лат. *movere* “рухатися”), *excitation* (від лат. *excitare* “прокинутися, сколихнути”), *inhibition* (від лат. *inhibere* “стримувати”), *language* (від лат. *lingua* “язик, мова”) та *reflex* (від лат. *reflectere* “згинатись назад”). Також було виявлено кілька термінів прагерманського походження,

а саме: *thinking* (від прагерм. *thankjan* “видаватись”), *learning* (від прагерм. *lisnojanan* “отримувати знання”), *hearing* (від прагерм. *Hausejanan* “чути”), *sleep* (від прагерм. *Slēpanan* “спати”). У матеріалі дослідження було виявлено також і терміни іншого походження, а саме *touch* – “відчуття дотику”, що походить від старофранцузького *toche* “дотик” і *smell*, що походить зі староанглійської мови; інших джерел не виявлено.

Також у матеріалі є і терміни змішаного походження: *consciousness* (від лат. *conscire* “бути свідомим чогось”), *reuptake* та *behaviour*. *Behaviour* (“поведінка”) містить такі терміноелементи: префікс *be-* (“приблизно, всюди”) староанглійського походження, терміноелемент *have* (*habejanan* “мати”) прагерманського походження та суфікс *-our* латинського походження. *Reuptake* (1941 р., у нейронауці: повторне поглинання нейротрансмітера перед синаптичним нервовим закінченням [18]) також містить три елементи: префікс *re-* (“назад”) латинського походження, а також *uptake* (1816 р., “здатність розуміти”), що складається з *up* та *take* прагерманського походження.

Терміни, що пов’язані з психічними розладами, та розладами функціонування нервової системи також запозичені з різних джерел. Термін *epilepsy* (“епілепсія”) має грецьке походження від слова *epilepsis* (“судомний напад”), яке утворилось від терміноелементів *epi-* (“над”) та *-lepsis* (“судом”). Однак, на відміну від грецької мови, *epilepsy* в сучасній англійській фаховій мові позначає один з різноманітних розладів, що характеризується аномальними викидами електричних сигналів у мозку, які проявляються конвульсіями, епізодами зміненої чи пригніченої свідомості або мимовільними рухами. Власне судомний напад або раптовий напад в англійській позначає слово *seizure*. Воно почало вживатися в цьому значенні в XVII сторіччі, а до того, як іменник, що походить від дієслова *seize* (“заволодівати”), означало взяття під варту, або заволодіння певними землями. Точне походження слова *seize* невідоме, але його коріння, на відміну від усіх попередньо згаданих термінів, є, ймовірно, давньофранкським (від слова *sakjan* “претендувати на”) або протогерманським (від *satjan* “розміщувати”). Термін *spike* (“сплеск”) є міжгалузевим, але у нейронауці він присутній і позначає раптовий сплеск електричної активності. У своїй книзі професор Іглман позначає терміном *spike* раптовий електричний імпульс, що проводять нейрони: *They [neurons] spend <...> time sending abrupt electrical pulses (also called spikes)* [14, с. 40]. Походження цього терміна достеменно невідоме, але коріння слова знаходять у прагерманській мові (*spikaz* “цвях”) і у протоіндоевропейській, від кореня *spei-* (“вістря”). Ще одним терміном, що має прагерманське коріння, є *stroke* (від прагерм. *straik* “удар”), що позначає раптове порушення функціонування головного мозку у зв’язку зі зменшенням кровотоку до нього [11]. Термін *headache*, що також має прагерманське коріння, утворився зі слів *head* (прагерм. *haubid*) та *ache* (прагерм. *akiz*).

Низка термінів, що позначають розлади, пов’язані з нервовою системою, були утворені з грецьких терміноелементів. Термін *paraplegia* (“параплегія”), що позначає параліч нижньої частини тіла, походить з грецької від слова *paraplēssēsthai* (“бути ураженим з однієї сторони”). Складається ця мовна одиниця з таких елементів: *para-* (“зовні”) та *plēssein* (“уражати”). Грецьке походження має також термін *autism* (“аутизм”). У медицині він був уперше використаний швейцарським психіатром Паулем Блейером у 1912 році. Складається з двох грецьких елементів – *autos* (“я”) та *ismos*

(“стан”); при виникненні цей термін позначав “божевільне занурення у себе”, а сьогодні набув значення розладу розвитку, що уражає фізичні, соціальні та комунікативні навички, ознаки чого вперше з’являються у віці до трьох років [11]. Термін *depression* (“депресія”) на позначення стану пригнічення почав використовуватися у психології у 1905 році. Цей термін є міжгалузевим, адже в інших галузях він може означати западину чи яму. Походить він від латинського слова *depressionem*, що було іменником від дієслова *deprimere*, яке означало “пригнічувати”. Слово утворене за допомогою префікса *de-* (лат. “вниз”) та слова *premere* (лат. “тиснути”). Іншими прикладами термінів грецького походження, що позначають хвороби нервової системи та психічні розлади, є *schizophrenia* (грец. *skhizein* “розділяти” + *phrēn* “серце, розум”), *hyperthymesia* (грец. *hyper* “більше” + *thýmisi* “пам’ять” + суфікс *ia*, що позначає назви хвороб) (також прикметник *hyperthymestic*), *synesthesia* (грец. *syn* “разом” + *aisthēsis* “відчуття” + *ia*), *prosopagnosia* (грец. *prosopon* “обличчя” + *a* + *gnosia* “не + знання”). Грецьке походження має термін *mania* (грец. *mania* “божевілля”). Назви деяких хвороб мають інше походження, а саме *neurosis* (грец. *neur-* + лат. *osis*, суфікс, що позначає хронічні захворювання), *dementia* (лат. *dementia* “божевілля”).

Висновки. У результаті дослідження було виявлено 100 англomовних однокомпонентних термінів нейронауки. Найбільшу частку становлять терміни, утворені суто грецькими терміноелементами, або запозичені з грецької – 44 одиниці. В цю категорію потрапляють терміни на позначення різних понять нейронауки, а саме структурних елементів нервової системи, назви хвороб, назви підгалузей нервової системи, а також назви спеціалістів цих підгалузей. Значну частку таких термінів становлять одиниці з терміноелементом *neur-*.

У матеріалі було виявлено низку термінів і суто латинського походження. Вони називають елементи структури нервової системи, деякі захворювання та когнітивні процеси. Таких термінів виявлено 29. Трохи менше було виявлено термінів греко-латинського (утворених грецькими і латинськими терміноелементами) походження, всі з яких підпадають під різні тематичні категорії: структура нервової системи, процедури, з нею пов’язані, а також сам термін *neuroscience*. Усього таких термінів – 13.

Було також виявлено питомі англійські терміни, що походять з прагерманської мови і позначають деякі базові органи і процеси нейронауки. Етимологічний та семантичний аналізи термінів показали, що лише назви органів мали своє початкове значення, натомість терміни на позначення процесів, такі як *seizure* чи *spike*, первинно не мали зв’язку з нейронаукою, а натомість вже наявним словам було надано нового значення в новому контексті. Всього таких термінів 14. Було знайдено і один термін французького походження.

Дослідження етимології термінів сфери нейронауки робить внесок у лінгвістичні студії та має практичну цінність при навчанні та укладанні словників і посібників з предмета “Іноземна мова за професійним спрямуванням” у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кияк Т. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів. Вісник Національного університету “Львівська Політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”. 2008. № 620. С. 3–5.
2. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2007. Вип. 32. С. 104–108.
3. Косенко А. В. Основні характеристики англійської медичної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2015. Том 2. Вип. 18. С. 68–70.
4. Левченко В., Перхач Р.-Ю. Медична термінологія як об’єкт лінгвістичного дослідження. *Молодий вчений*. 2021. 9(97), С. 115–118.
5. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 716 с.
6. Скороходько Е. Ф. Сучасна англійська термінологія : навч. посібник. Київ : УІЛМ, 2002. 76 с.
7. Снітовська О. Й. Медична термінологія англійських текстів інструкцій медичних препаратів та відтворення її в українських перекладах. *Записки з романо-германської філології*. 2017. № 2(39). С. 108–117.
8. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття “термін” у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія “Філологічні науки”. Мовознавство*. 2016. Том 2. № 5. С. 112–116.
9. Тхор Н. М. Англійська медична термінологія: функціональний аспект. *Записки з романо-германської філології*. 2021. № 2(47). С. 135–140.
10. Vanay G. L. An Introduction to Medical Terminology I. Greek and Latin Derivations. *Bulletin of the Medical Library Association*. 1947. Vol. 36. № 1. P. 1–27.
11. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/>
12. Dudley-Evans T., St John M. J. *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 301 p.
13. Eagleman D. *Incognito: The Secret Lives of The Brain*. United Kingdom, Canongate Books, 2011. 304 p.
14. Eagleman D. *Livewired: The Inside Story of the Ever-Changing Brain*. United States, Knopf Doubleday Publishing Group, 2020. 320 p.
15. Hoffmann L. *Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einführung*. Walter de Gruyter GmbH. 1987. 308 p.
16. Hoffmann L., Kalverkämper H. et al. *Fachsprachen / Languages for Special Purposes. An International Handbook of Special Language and Terminology Research*. Walter de Gruyter, 1998. Vol. 1. 1412 p.
17. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
18. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>
19. Oxford English Dictionary. URL: <https://www.oed.com/>
20. Strevens P. ESP after twenty years: A reappraisal. In M. Tickoo (Ed.), *ESP: State of The Art*. Singapore : SEAMEO Regional Language Centre, 1988. P. 1–13.

REFERENCES

1. Kyiak T. R. Vuzkohaľuzevi terminy yak osnova formuvannia ta kvazireferuvannia fakhovykh tekstiv [Special terms as a basis for the formation and quazisummarizing of the texts for professional purposes]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska Politehnika". Seriia "Problemy ukrainskoi terminolohii"*. 2008. № 620. S. 3–5.
2. Kyiak T. R. Funktsii taperekład terminiv u fakhovykh tekstakh [The functions and the translation of terms in the texts for professional purposes]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. 2007. Is. 32. S. 104–108.
3. Kosenko A. V. Osnovni kharakterystyky anhliiskoi medychnoi terminolohii [Main characteristics of English medical terminology]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*. 2015. Vol. 2. Is. 18. S. 68–70.
4. Levchenko V., Perkhach R.-Yu. Medychna terminolohiia yak obiekt linhvistychnoho doslidzhennia [Medical terminology as the object of linguistic research]. *Molodyi vchenyi*. 2021. 9 (97). S. 115–118.
5. Selivanova O. Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Encyclopedia of Terminology of Modern Linguistics]. Poltava : Dovkillia-K., 2006. 716 s.
6. Skorokhodko E. F. Suchasna anhliiska terminolohiia : navch. posibnyk [Modern English terminology: textbook]. Kyiv : UILM, 2002. 76 s.
7. Snitovska O. Y. Medychna terminolohiia anhłomovnykh tekstiv instrukt sii medychnykh preparativ ta vidtvorennia yii v ukrainskykh perekładakh [Medical terminology of English medication instructions and its recreation in Ukrainian translation]. *Zapysky z romano-hermanskoifilolohii*. 2017. № 2 (39). S. 108–117.
8. Statsiuk R. V. Osnovni pidkhody do vyznachennia poniattia "termin" u suchasni linhvistychnii nautsi [The main approaches to defining the notion of "term" in modern linguistics]. *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriia "Filolohichni nauky". Movoznavstvo*. 2016. Vol. 2. Is. 5. S. 112–116.
9. Tkhor N. M. Anhłomovna medychna terminolohiia: funktsionalnyi aspekt [The functional aspect of English medical terminology]. *Zapysky z romano-hermanskoifilolohii*. 2021. № 2(47). S. 135–140.
10. Banay G. L. An Introduction to Medical Terminology I. Greek and Latin Derivations. *Bulletin of the Medical Library Association*. 1947. Vol. 36. № 1. P. 1–27.
11. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/>
12. Dudley-Evans T., St John M. J. *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 301 p.
13. Eagleman D. *Incognito: The Secret Lives of The Brain*. United Kingdom, Canongate Books, 2011. 304 p.
14. Eagleman D. *Livewired: The Inside Story of the Ever-Changing Brain*. United States, Knopf Doubleday Publishing Group, 2020. 320 p.
15. Hoffmann L. *Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einführung*. Walter de Gruyter GmbH. 1987. 308 p.
16. Hoffmann L., Kalverkämper H. et al. *Fachsprachen / Languages for Special Purposes. An International Handbook of Special Language and Terminology Research*. Walter de Gruyter, 1998. Vol. 1. 1412 p.
17. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

18. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>
19. Oxford English Dictionary. URL: <https://www.oed.com/>
20. Strevens P. ESP after twenty years: A reappraisal. In M. Tickoo (Ed.), *ESP: State of The Art*. Singapore : SEAMEO Regional Language Centre, 1988. P. 1–13.

Стаття надійшла до редколегії 22.06.2024

Прийнята до друку 22.08.2024

ETYMOLOGY OF TERMS AS PART OF ENGLISH FOR NEUROSCIENCE IN POPULAR SCIENCE LITERATURE (BASED ON D. EAGLEMAN'S BOOKS)

Anna Vykliuk

*Bukovinian State Medical University,
2, Teatralna Str., Chernivtsi, Ukraine, 58000
vykliuk.anna@bsmu.edu.ua*

The article deals with the the language of neuroscience, which is relevant today, as it ensures effective communication in the professional and scientific spheres. Effective professional communication in medical sphere is of utmost importance, since it is directly related to the efficacy of medical treatment and ensures quicker advances and break-throughs in medicine. The subject of this study is English for Neuroscience for Medical Purposes. The choice of neuroscience as the subject for the research is grounded in the crucial role of this science in changing the quality of human's life. The object of this research is the origin of single-component terms of English for Neuroscience. The terms were selected by the method of continuous sampling from popular science books "Incognito" (2011) and "Livewired" (2020), both written by David Eagleman – Professor of neuroscience. The key reason to choose popular science genre is the fact that it represents a wider variety of terms, while addressing not only medical workers, but also people, who are not involved in medicine. The terms were analyzed etymologically and semantically. It was found that most of the single-component neuroscience terms were formed with the help of Greek terminological elements or derived directly from the Greek language. The terms, starting with terminological element *neur-* constituted the majority of the terms of Greek origin. These terms denote all the spheres of neuroscience as part of medicine: structure of the nervous system, some diseases, names of sub-sciences, names of scientists, etc. Somewhat fewer terms were created with Latin terminological elements. A prominent semantic feature of these terms was that the majority of them denote the processes of nervous system. Some terms denoting structural elements and chemical substances which influence nervous system were formed using both Latin and Greek terminological elements. A small portion of terms have other origins, mostly Proto-Germanic, and they mostly denote large structural elements of nervous system and cognitive processes. The explanation of this lies in the fact that vocabulary of Proto-Germanic origin appeared and later consolidated in Old English before it got under the influence of Latin and other languages and before anatomy and medicine as sciences appeared in Great Britain. This study contributes to English for Neuroscience and to teaching and learning English for Medical Purposes.

Key words: professional sublanguage, professional language, foreign language for professional purposes, terminology, term, etymology of terms.